

بررسی رابطه انتظارات والدین و تعارض زناشویی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه

دوره اول شهرستان میبد

نجمه السادات جوادیان^۱، محمدحسین دهقانی فیروزآبادی^۲، مرضیه نوریان اردکانی^۳

۱. کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد میبد، یزد، ایران.
۲. کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران. (نویسنده مسئول).
۳. کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد میبد، یزد، ایران.

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره هفتم، شماره پنجاه و پنجم، سال ۱۴۰۱، صفحات ۳۱۲-۳۲۴

تاریخ وصول: ۱۴۰۱/۰۵/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۵

چکیده

هدف از پژوهش حاضر تعیین رابطه بین انتظارات والدین و تعارض زناشویی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه دوره اول شهرستان میبد است. روش پژوهش کاربردی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهرستان میبد که در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ مشغول به تحصیل بودند را تشکیل می‌دهند. از این تعداد ۳۱۳ نفر به‌عنوان نمونه با استفاده از جدول مورگان تعیین گردید که به شیوه خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه انتظارات والدین هوج و همکاران (۱۹۹۷)، پرسشنامه تعارض زناشویی والدین براتی و ثنایی (۲۰۰۴) و برای سنجش پیشرفت تحصیلی معدل کل یک سال تحصیلی دانش‌آموزان استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از آزمون رگرسیون چندگانه و همبستگی پیرسون استفاده شد. یافته‌ها نشان دادند که بین انتظارات والدین با پیشرفت تحصیلی رابطه‌ی مثبت و معنی‌دار آماری وجود دارد. همچنین بین تعارض زناشویی با پیشرفت تحصیلی رابطه منفی و معنی‌دار آماری وجود دارد. متغیرهای انتظارات والدین و تعارض زناشویی و بیشتر ابعاد آن شامل کاهش همکاری، افزایش واکنش‌های هیجانی، کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان، جدا کردن امور مالی از یکدیگر و کاهش رابطه فردی با خویشاوندان خود، در مجموع ۴۱ درصد از واریانس مربوط به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را تبیین می‌کند.

کلیدواژه: انتظارات والدین، تعارض زناشویی، پیشرفت تحصیلی.

مقدمه

آموزش و پرورش امری است که از دیرباز جزو مهم‌ترین و اساسی‌ترین ارکان هر جامعه‌ای بوده است. یکی از عوامل مهم پیشرفت و ترقی جوامع پیشرفته، آموزش و پرورش کارآمد و توانمند آن جوامع می‌باشد. در دنیای امروز که رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع در گرو گسترش جهان‌شمول و سریع علم و فناوری‌های نوین است، نظام‌های آموزش و پرورش از اهمیت فراوانی برخوردار گردیده‌اند (گوهری و همکاران، ۲۰۱۵). ورود به دبیرستان با تغییرات اساسی از جمله رشد شناختی، زیستی، اجتماعی و تغییر روابط با خانواده به‌ویژه روابط نوجوان-والد همراه است (گرولنیک، پرایس، بیسونگر و ساوک^۱، ۲۰۰۷). در چنین بافت در حال رشدی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اغلب کاهش می‌یابد، این در حالی است که نگرانی برای موفقیت‌های شغلی و تحصیلی افزایش می‌یابد و نیاز برای شناسایی منابع حمایتی پررنگ‌تر می‌شود. در حوزه‌های روانشناسی و تربیتی به‌طور فزاینده‌ای مشخص شده است که والدین اثر معنی‌داری بر یادگیری و فرآیندهای رشدی دانش‌آموزان دارند (فن و ویلیامز^۲، ۲۰۱۰). از میان عوامل اجتماعی زیادی که در پرورش فرزند سهم دارند، خانواده بدون شک اهمیتی اساسی دارد، چراکه خانواده اولین و قدیمی‌ترین محل ارتباط اجتماعی فرزند به شمار می‌رود (هارول^۳ و همکاران، ۲۰۱۸).

مفهوم پیشرفت در تحصیل به توانایی تحلیل و ارزشیابی اطلاعات، توانایی انجام‌دادن یک طرح پژوهشی، توانایی برقراری ارتباط موثر با دیگران، توانایی همکاری در گروه‌های مختلف فرهنگی، پذیرش مسئولیت تصمیم‌های گرفته‌شده، خودانگیزی و اخلاقی بودن گسترش یافته است (هادی، ۱۳۹۵). پیشرفت تحصیلی از این جهت اهمیت دارد که پیشرفت آموزشی در یادگیری اثر داشته و یادگیری آموزشی پیشرفت تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد و معلم برای افزایش سطح انگیزش دانش‌آموزان نسبت به یادگیری موضوع‌های مختلف درسی، باید سعی کند تا شرایط یادگیری را بهبود بخشد و کیفیت روش آموزش را افزایش دهد تا از این طریق دانش‌آموزان به موفقیت دست یابند و نسبت به توانایی خود در یادگیری، اعتماد به نفس کسب کنند (نصرت ناهوکی و همکاران، ۱۳۹۵). پیشرفت تحصیلی همچون بسیاری از پدیده‌ها از ترکیب عواملی چون خانه، مدرسه و جامعه به وجود می‌آید (کیامنش و سیف درخشنده، ۲۰۰۷). از این رو شناسایی مؤلفه‌های مرتبط با پیشرفت تحصیلی و رشد آموزشی و همچنین عوامل تأثیرگذار بر آن یکی از گام‌های اساسی در جهت نیل به این اهداف است؛ بنابراین یافته‌های پژوهشی که در این زمینه صورت گرفته است نشان می‌دهد که والدین به‌طور مستقیم و غیرمستقیم نقش بسزایی در پیشرفت تحصیلی نوجوانان دارند (ولترز^۴، ۱۹۹۸). از جمله کریستین سون و همکاران^۵ (۲۰۰۳) در پژوهش خود نشان دادند که انتظارات بالای پدر و مادر از عملکرد فرزندان در مدرسه همسو با عملکرد مثبت آموزشی، آن‌ها را از لحاظ فکری پرورش می‌دهد؛ همچنین والدینی که پاسخگویی احساسات و عواطف فرزندان خود هستند و از پیشرفت آن‌ها حمایت می‌کنند، نقش مؤثری در عملکرد تحصیلی آنان دارند (به نقل از رضایی و

1. Grolnick, Price, Beiswenger, & Sauck

2. Fan & Williams

3. Harrowell

4. Wolters

5. Christenson et al

همکاران، ۱۳۸۶). پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهد که پیشرفت تحصیلی از جمله عوامل و متغیرهاست که وجود آن به نوع و شدت عوامل دیگر چون انتظارات والدین وابسته است.

انتظارات والدین نیز عامل مهمی در افزایش پیشرفت تحصیلی است. انتظارات والدین؛ عقاید واقع‌گرایانه‌ای است که والدین درباره‌ی پیشرفت تحصیلی آینده‌ی فرزندانشان دارند. امروزه انتظارات والدین در آموزش به‌عنوان یکی از عوامل خانوادگی موثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مطرح می‌شود (بشارت و همکاران، ۱۳۹۰). اگر والدین انتظارات و توقعات منطقی از فرزندان خود داشته باشند، می‌تواند به‌عنوان عامل و محرک در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز مورد استفاده قرار گیرند و اگر غیرمنطقی بوده و حالت منفی داشته باشند می‌توانند سبب افت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی دانش‌آموز شوند (عبدی، ۱۳۹۶). از سوی دیگر انتظارات والدین و به عبارتی کمال‌گرا بودن والدین نوعی تکیه‌گاه است که بر روی آن عزت‌نفس دانش‌آموز به‌طور نامطمئن و لرزان پایه‌گذاری می‌شود. کمال‌گرایی به‌عنوان یک نیاز قوی برای انجام‌دادن کارها در سطوح بدون اشتباه در بسیاری از جنبه‌های زندگی فرد تعریف شده است (غلامی و غفاری، ۱۳۹۶). اطلاعاتی که دانش‌آموزان از والدین خود درباره‌ی موفقیت تحصیلی دریافت می‌کنند و همچنین انتظارات والدین با استمرار موفقیت تحصیلی، افزایش می‌یابد. انتظارات والدین حتی زمانی نیز بالاست که فرزندانشان پیشرفت تحصیلی پایین داشته باشند. این یافته‌ها باعث شد که محققان به این نتیجه برسند که انتظارات والدین از فرزندانشان برای آن‌ها (فرزندان)، حتی زمانی مهم‌ترین عامل است که دانش‌آموزان برخی اوقات - در برآورده کردن انتظارات والدین با شکست مواجه می‌شوند. تحقیقات دیگر بر ادراکات دانش‌آموزان از انتظارات والدین و نقش آن‌ها در پیشرفت تحصیلی و انگیزه تحصیلی تأکید کردند (بوون، ۲۰۰۸؛ دالتون، ۲۰۰۹). این محققان به این نتیجه دست یافتند که دانش‌آموزانی که تصور می‌کنند که والدین آن‌ها انتظارات بالاتری از آن‌ها دارند، احتمال زیاد دارد رفتارهای مسئله‌دار انجام ندهند و از نظر تحصیلی برتر باشند (بوون، ۲۰۰۸). از جمله پرومبا و نکسویی^۳ (۲۰۱۳) در پژوهش خود نشان دادند که انتظارات بالای پدر و مادر از عملکرد فرزندان در مدرسه همسو با عملکرد مثبت آموزشی، آن‌ها را از لحاظ فکری پرورش می‌دهد؛ همچنین والدینی که پاسخگوی احساسات و عواطف فرزندان خود هستند و از پیشرفت آن‌ها حمایت می‌کنند، نقش مؤثری در عملکرد تحصیلی آنان دارند. انتظارات والدین؛ عقاید واقع‌گرایانه‌ای است که والدین درباره پیشرفت تحصیلی آینده فرزندانشان دارند، ولی آرزوهای والدین، امیدها و آمال آن‌ها است که معمولاً درون زمینه‌های اجتماعی از پیشرفت تحصیلی مقبول واقع شده و بر اساس داده‌های واقعی دانش‌آموزان نیستند. تحقیقات مربوط به انتظارات والدین از فرزندان آن‌ها در دستیابی به آموزش عالی نشان می‌دهد که انتظارات والدین با پیشرفت و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت دارد (دیویس، ۲۰۰۵؛ ژان، ۲۰۰۶). علاوه بر آن، این دانش‌آموزان نسبت به دانش‌آموزانی که تصور می‌کنند والدین آن‌ها از آن‌ها انتظارات پایین دارند، نرخ افت تحصیلی پایین‌تری دارند (توستون، ۲۰۱۳). تحقیقات مختلفی در مورد رابطه انتظارات والدین با پیشرفت

1. Bowen

2. Dalton

3. Porumbu & Necşoi

4. Jane

تحصیلی انجام شده است. برای مثال، فنگ^۱ و همکاران (۲۰۲۰) مطالعه‌ای با عنوان "دارایی‌های خانواده، انتظارات والدین و پیشرفت تحصیلی فرزند در چین" انجام دادند. نتایج نشان می‌دهد که پس‌انداز خانواده برای فرزندان با انتظارات آموزشی والدین و عملکرد تحصیلی فرزندان ارتباط مثبت و معناداری دارد. انتظارات آموزشی والدین و پیشرفت تحصیلی فرزندان رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. خداوندلو و ملاحسینی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "پیش‌بینی انگیزش تحصیلی فرزندان بر اساس کمال‌گرایی والدین در شهر قم در سال تحصیلی (۹۷-۹۶)" به این نتیجه رسیدند که بین مؤلفه نگرانی، تردید، انتظارات والدین، انتقاد والدین، اشتباهات والدین، نظم و ترتیب والدین و انگیزش تحصیلی فرزندان شهر قم رابطه وجود دارد. همچنین بین مؤلفه استانداردهای فردی والدین و انگیزش تحصیلی فرزندان رابطه معنادار مشاهده نشد. در نهایت با نگاهی به ضرایب رگرسیونی (استاندارد و غیراستاندارد) مشاهده شد که مؤلفه‌های کمال‌گرایی شامل نگرانی در مورد اشتباهات ۱۸ درصد، تردید نسبت به اعمال ۲۱ درصد، انتظارات ۲۰ درصد، انتقاد ۱۵ درصد، نظم و ترتیب ۲۶ درصد از انگیزش تحصیلی را پیش‌بینی می‌کنند. شیرازی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان "بررسی نقش میانجی انتظارات والدین و مشارکت والدین در رابطه بین انتظارات معلمان با انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان" بیان کردند که سطح دستاوردهای تحصیلی در مدارس خصوصی بنا به وجود امکانات و تجهیزات تحصیلی با کیفیت بالا و نرخ دانش‌آموز-معلم پایین، در مقایسه با سایر مدارس بالاست و همچنین دانش‌آموزانی که در مدارس با جو مثبت و سطح انتظارات تحصیلی بالا حضور داشتند، در مقایسه با سایر دانش‌آموزان، شانس بیشتری در دستیابی به موفقیت تحصیلی داشته‌اند.

یکی از مسائل دامن‌گیر جامعه و به‌ویژه آموزش و پرورش، وجود دانش‌آموزانی است که به هر دلیل دچار مشکلات و تنش‌های خانوادگی هستند؛ بنابراین تعارضات بین والدین که منجر به مخدوش شدن فضای خانه می‌شود، به‌عنوان یک متغیر مهم محیطی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم می‌تواند اثرات ویژه‌ای بر رشد عمومی و ابعاد مختلف رفتار نوجوان، در زمینه سلامت روانی، جسمانی و عملکرد تحصیلی، داشته باشد. در واقع، می‌توان گفت که بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموز در مدرسه تا حدودی مستلزم خانواده‌ای سالم و روابط بین گروهی مناسب و موثر است؛ بنابراین، تعارضات درون خانواده باعث ایجاد مشکلات و آسیب‌های روانی و رفتاری در دانش‌آموزان می‌شود و در نهایت بر عملکرد تحصیلی فرزند در مدرسه تأثیر منفی می‌گذارد، لذا، برطرف کردن مشکلات خانواده و ایجاد فضایی مناسب در خانه منجر به سلامت جسمانی و روانی فرد و بهبود عملکرد مناسب در مدرسه و جامعه می‌شود (به نقل از شهنی بیلاق و همکاران، ۲۰۱۴). کیفیت رابطه زناشویی شاخص مهمی در رشد روابط بین فردی داخل و خارج از خانواده می‌شود. درگیر بودن والدین در کشمکش‌های زناشویی باعث کاهش توانایی و توجه آن‌ها در برقراری ارتباط و اثربخشی آن‌ها در حمایت عاطفی و اجتماعی با فرزندانشان می‌شود. تعارض زناشویی منجر به راهکارهای نا مؤثر تربیت فرزندان می‌شود که پیامد آن ناسازگاری فرزندان است. غیرقابل دسترس بودن عاطفی^۲ (ایستربروکز و ایمد، ۱۹۸۸؛ به نقل از گروندی، ۲۰۰۵)، کاهش ارتباطات (کروتز و هید، ۲۰۰۲، به نقل از گروندی، ۲۰۰۵) و فقدان همکاری والدین در مورد نقش‌های فرزندپروری (فینچام، کریچ و اسبورن، ۱۹۹۴) از نتایج تعارض زناشویی است که بر عملکردهای فرزند تأثیر می‌گذارد. به‌طور کلی، تعارض زناشویی بر سازگاری

1. Fang

2. Emotional unavailability

همه‌جانبه فرزند تأثیر می‌گذارد که موفقیت تحصیلی جزئی از آن است. عبادی و برون (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه تعارض زناشویی و نظارت والدین با انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان" به این نتیجه رسیدند که تعارض زناشویی با انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه منفی معنی‌دار و نظارت والدین با انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت معنی‌دار دارد. بر اساس شواهد به‌دست‌آمده از این پژوهش نظارت والدین میانجی رابطه بین تعارض زناشویی و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان است. فرامرزی و همکاران (۱۳۹۸) مطالعه‌ای با عنوان "بررسی تعارضات زناشویی و عوامل موثر بر آن در میان زنان ساکن در بوشهر" انجام دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که فرضیات مربوط به سن، مدت ازدواج و تعداد فرزندان، تأیید شده، و رابطه آماری معناداری میان این متغیرها و تعارضات زناشویی مشاهده شده است؛ اما میان وضعیت اشتغال، تحصیلات پاسخگو و تحصیلات همسر با تعارضات زناشویی هیچ‌گونه رابطه آماری معناداری مشاهده نشد. دیول و مارکیویکز (۲۰۰۵) در پژوهش خود ۱۷۵ دانش‌آموز ۱۳ ساله را مورد بررسی قرار دادند و نشان دادند که تعارض زناشویی با عزت‌نفس و موفقیت تحصیلی پایین رابطه دارد. برون و ترزل (به نقل از عبادی و برون، ۱۳۹۲) نیز در پژوهش خود نشان دادند که تعارض زناشویی با کارکردهای پایین تحصیلی فرزندان رابطه دارد. سون و لی (۲۰۰۳) در مطالعه‌ی خود نشان دادند فرزندان والدینی که دچار تعارضات و مشکلات زناشویی هستند نسبت به والدین سالم، دچار افت تحصیل و ترک تحصیل بیشتری می‌شوند.

با توجه به مطالب و پژوهش‌های فوق و به دلیل آن‌که فرزندان هر خانواده آینده‌سازان کشور هستند و پیشرفت تحصیلی آن‌ها امری است که پس از سلامت جسمی و روانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین انتظارات والدین و تعارض زناشویی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه اول می‌پردازد.

روش پژوهش

طرح پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه پژوهش عبارت بود از تمامی دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شهرستان میبد که در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ مشغول به تحصیل بودند. تعداد جامعه‌ی آماری این پژوهش براساس استعلام انجام‌گرفته از آموزش و پرورش شهرستان میبد ۱۷۰۰ نفر بود. تعداد نمونه با استفاده از فرمول محاسبه حجم نمونه مورگان، ۳۱۳ نفر با نمونه‌گیری هدفمند و به‌صورت خوشه‌ای طبقه‌بندی شده انتخاب شدند. اجرای این پژوهش حدود ۲ ماه به طول انجامید. نخست توضیحاتی درباره پژوهش و محرمانه بودن اطلاعات آنان به دانش‌آموزان داده شد. بیشترین تعداد پرسشنامه‌ها در حضور پژوهشگر پاسخ داده شدند و تعداد کمی به آن‌ها سپرده شد تا پس از پاسخگویی، آن‌ها را بازگردانند. در هنگام بازگشت، پرسشنامه‌ها در مقابل افراد بررسی شد و اگر سؤالی بدون پاسخ بود از آنان خواسته شد که دوباره به سؤال موردنظر پاسخ دهند.

ابزارهای پژوهش

مقیاس انتظارات والدین: پرسشنامه انتظارات والدین را هوج^۱ و همکارانش (۱۹۹۷) تدوین کردند. این پرسشنامه ۴ سؤال دارد که با استفاده از لیکرت ۵ گزینه‌ای انتظارات والدین را اندازه‌گیری می‌کند. شیوه پاسخ‌دهی به هریک از سؤال‌ها به ترتیب عبارت هستند از: نمره ۱ برای من ضعیف‌ترین شاگردم، ۲ برای شاگرد زیر متوسط هستم، ۳ برای شاگرد متوسط هستم، ۴ من شاگرد متوسط به بالا هستم و ۵ برای قوی‌ترین شاگردم. روایی این پرسشنامه با توجه به استاندارد بودن، در پژوهش شیرازی زوارق و همکاران (۱۳۹۶) توسط نظر اساتید رشته علوم تربیتی تأیید و پایایی آن از طریق آزمون کرونباخ با ضریب ۰/۸۷ مورد تأیید قرار گرفت.

مقیاس تعارض زناشویی والدین (MCQ): پرسشنامه تعارضات زناشویی یک ابزار ۴۲ سوالی است که برای سنجش تعارضات زن و شوهری ساخته شده است. این آزمون توسط براتی و ثنایی (۲۰۰۴) تهیه و تنظیم گردیده است. این پرسشنامه هفت بعد از تعارضات زناشویی را می‌سنجد که عبارت‌اند از: کاهش همکاری، کاهش رابطه جنسی، افزایش واکنش‌های هیجانی، افزایش جلب حمایت فرزندان، افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود، کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان و جدا کردن امور مالی از یکدیگر. محتوای مؤلفه‌های پرسشنامه به گونه‌ای تهیه شده که با متغیر موردنظر (تعارضات زناشویی) ارتباط نزدیک و مستقیم دارند. به دلیل مسائل فرهنگی ماده‌های متعلق به خرده مقیاس کاهش رابطه جنسی از پرسشنامه حذف شدند. هر سؤال براساس مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت تنظیم شده است که متناسب با پاسخ‌ها، نمرات ۱ تا ۵ به آن‌ها اختصاص می‌یابد که در این ابزار نمره بیشتر به معنی تعارض بیشتر و نمره کمتر به معنی رابطه بهتر است. در این پژوهش ضریب پایایی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ به ترتیب، کل تعارضات زناشویی ۰/۷۹ و ابعاد گوناگون تعارضات زناشویی: کاهش همکاری ۰/۷۶، افزایش واکنش‌های هیجانی ۰/۸۱، افزایش جلب حمایت فرزندان ۰/۷۲، افزایش رابطه فردی با خویشاوندان خود ۰/۷۸، کاهش رابطه‌ی خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان ۰/۶۷ و جداکردن امور مالی از یکدیگر ۰/۶۵ به دست آمد.

مقیاس سنجش پیشرفت تحصیلی: برای سنجش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان از نمره معدل آن‌ها در کل سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ استفاده شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان استفاده شد. داده‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS 24 مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌های پژوهش مشخص شد که از مجموع ۳۱۳ دانش‌آموز شرکت‌کننده در پژوهش، ۲۲۳ نفر دختر یعنی ۷۱/۲٪ و ۹۰ نفر پسر یعنی ۲۸/۸٪ می‌باشد. از این تعداد ۱۱۷ نفر در پایه هفتم متوسطه یعنی ۳۷/۷٪، ۱۰۴ نفر در پایه هشتم متوسطه یعنی ۳۳/۲٪ و ۹۱ نفر در پایه نهم متوسطه یعنی ۲۹/۱٪ می‌باشند.

در جدول شماره ۱ آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهشی نشان داده شده است.

^۱. Hoge

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد آزمودنی‌ها در متغیرهای پژوهش

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد
کاهش همکاری	۳۱۳	۸/۳۸	۳/۲۵
کاهش رابطه جنسی	۳۱۳	۷/۴۰	۲/۴۵
افزایش واکنش‌های هیجانی	۳۱۳	۹/۴۵	۳/۷۹
افزایش جلب حمایت فرزندان	۳۱۳	۹/۲۶	۳/۰۸
کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان	۳۱۳	۹/۴۱	۳/۶۵
جدا کردن امور مالی از یکدیگر	۳۱۳	۱۵/۱۰	۳/۵۸
کاهش رابطه فردی با خویشاوندان خود	۳۱۳	۹/۷۲	۲/۸۷
انتظارات والدین	۳۱۳	۱۵/۱۶	۲/۷۷
تعارض زناشویی	۳۱۳	۷۵/۰۶	۱۷/۳۴

جدول شماره (۱) معیارهای مرکزی و پراکندگی متغیرها را نشان می‌دهد که شامل میانگین و انحراف معیار می‌باشد. طبق نتایج جدول (۱)، میانگین مقیاس کاهش همکاری، کاهش رابطه جنسی، افزایش واکنش‌های هیجانی، افزایش جلب حمایت فرزندان، کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان، جداکردن امور مالی از یکدیگر و کاهش رابطه فردی با خویشاوندان خود به ترتیب ۸/۳۸، ۷/۴۰، ۹/۴۵، ۹/۲۶، ۹/۴۱، ۱۵/۱۰ و ۹/۷۲ می‌باشد. همچنین میانگین مقیاس انتظارات والدین و تعارض زناشویی به ترتیب ۱۵/۱۶ و ۷۵/۰۶ می‌باشد.

به‌منظور بررسی رابطه بین انتظارات والدین و تعارض زناشویی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شد. نتایج در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲. ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش در کل آزمودنی‌ها

متغیر مستقل	تعداد نمونه	مقدار همبستگی	سطح معناداری
انتظارات والدین و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان	۳۱۳	۰/۵۷۷	۰/۰۰۰
تعارض زناشویی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان	۳۱۳	-۰/۲۱۲	۰/۰۰۰

نتایج جدول (۲) نشان می‌دهد ضریب همبستگی محاسبه شده بین انتظارات والدین با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در سطح ۰/۰۱ معنادار است، بنابراین می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که بین انتظارات والدین با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معنی‌دار وجود دارد ($t=۰/۵۷۷$; $P<۰/۰۱$). از آنجایی که این رابطه مثبت است پس با افزایش انتظارات والدین، پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد و بالعکس.

همچنین ضریب همبستگی محاسبه شده بین تعارض زناشویی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در سطح ۰/۰۱ معنادار است ($r = -0/212$; $P < 0/01$). با توجه به این که این رابطه منفی است بنابراین با افزایش نمره تعارض زناشویی در خانواده دانش آموزان، پیشرفت تحصیلی آن‌ها کاهش می‌یابد و بالعکس.

از روش تحلیل رگرسیون چندگانه برای بررسی سهم متغیرهای انتظارات والدین و تعارض زناشویی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان استفاده شد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل رگرسیون چندگانه با استفاده از روش گام‌به‌گام در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول ۳. خلاصه نتایج مدل رگرسیون انتظارات والدین و تعارض زناشویی در رابطه با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

ضریب تعیین تعدیلی	ضریب تعیین	معنی داری	آماره F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	شاخص‌ها / منبع تغییرات
۰/۳۳۹	۰/۴۱۶	۰/۰۰۰	۲۳/۹۷۹	۳۲/۲۹۱	۹	۲۹۰/۶۲۲	رگرسیون
*	*	*	*	۱/۳۴۷	۳۰۳	۴۰۸/۰۴۳	باقیمانده
*	*	*	*	*	۳۱۲	۶۹۸/۶۶۵	کل

همان‌طور که داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد مقدار F به دست آمده برابر با ۲۳/۹۷۹ است و ضریب معنی داری نیز از ۰/۰۱ کمتر است. بنابراین با اطمینان ۹۹ درصد می‌توان نتیجه گرفت که انتظارات والدین و تعارض زناشویی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ارتباط معنی داری دارند. با توجه به این که ضریب همبستگی چندگانه $R = 0/645$ به دست آمد، بنابراین با مجذور کردن این ضریب همبستگی چندگانه می‌توان گفت که انتظارات والدین و تعارض زناشویی در مجموع قادر به پیش‌بینی ۴۱ درصد از واریانس پیشرفت تحصیلی دانش آموزان هستند. بنابراین نتایج، این فرضیه تأیید می‌شود.

برای تعیین نقش هر یک از خرده مقیاس‌های تعارض زناشویی در پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، ضرایب تأثیر (β) حاصل از معادله رگرسیون محاسبه شد که جدول (۴) آن‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۴. ضرایب رگرسیون نمرات رابطه تعارض زناشویی و پیشرفت تحصیلی

متغیرها	B	خطای استاندارد	ضریب بتا	آماره T	سطح معنی داری (P)
کاهش همکاری	۰/۱۳۰	۰/۰۴۷	۰/۲۸۳	۲/۷۵۶	۰/۰۰۶
کاهش رابطه جنسی	۰/۰۵۶	۰/۰۵۳	۰/۰۹۱	۱/۰۵۶	۰/۲۹۲
افزایش واکنش‌های هیجانی	۰/۱۲۰	۰/۰۴۹	۰/۳۰۳	۲/۴۴۹	۰/۰۱۵
افزایش جلب حمایت فرزندان	۰/۰۲۷	۰/۰۶۶	۰/۰۵۷	۰/۴۱۶	۰/۶۷۸
کاهش رابطه خانوادگی با خویشاوندان همسر و دوستان	۰/۲۰۶	۰/۰۵۲	۰/۵۰۳	۳/۹۲۲	۰/۰۰۰
جدا کردن امور مالی از یکدیگر	۰/۲۰۵	۰/۰۴۸	۰/۴۹۱	۴/۲۳۶	۰/۰۰۰

کاهش رابطه فردی با خویشاوندان خود	۰/۲۴۰	۰/۰۶۰	۰/۴۶۲	۳/۹۸۸	۰/۰۰۰
تعارض	-۰/۱۲۴	۰/۰۴۳	-۱/۴۴۰	-۲/۹۰۰	۰/۰۰۴
انتظارات	۰/۳۱۵	۰/۰۲۹	۰/۵۸۴	۱۰/۷۹۱	۰/۰۰۰

همان‌طور که مشاهده می‌شود تنها ضرایب بتای کاهش رابطه جنسی و جلب حمایت فرزندان، معنی‌دار نیستند و می‌توان نتیجه گرفت که این دو متغیر قادر به پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان نیستند. ضرایب بتای مابقی متغیرها معنی‌دار بوده و قادر به پیش‌بینی خود ارزشمندی دانش‌آموزان هستند ($P < ۰/۰۵$).

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه بین انتظارات والدین و تعارض زناشویی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه دوره اول شهرستان میبد صورت گرفت. به‌طورکلی نتایج این مطالعه بیانگر آن است که انتظارات والدین و تعارض زناشویی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه اول میبد رابطه معنی‌داری دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های خداوندلو و ملاحسینی (۱۳۹۹)، آذربادکان و همکاران (۱۳۹۷)، شیرازی و همکاران (۱۳۹۶)، عهدی و حسینی (۱۳۹۵)، عجم (۱۳۹۳) و دیباجی فروشانی و همکاران (۱۳۸۸) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت والدین دانش‌آموزانی که از پیشرفت تحصیلی خوبی برخوردارند، به تعامل کلامی با فرزندانشان اهمیت بیشتری می‌دهند. این والدین از فرزندان خود سوال‌های تفکر برانگیز می‌پرسند و آنان را برای درست سخن گفتن بر می‌انگیزند. خانواده‌هایی که فرزندان موفق در مدرسه دارند، از پیشرفت تحصیلی آنان آگاه‌اند، وجود روحیه تلاشگری در خانواده نیز بر میزان کوشش یادگیرنده برای دستیابی به هدف‌های تحصیلی می‌افزاید. نوع نگرش خانواده به نتیجه کار هم بر انگیزه تحصیلی فرزندان تأثیر می‌گذارد. خانواده‌هایی که موفقیت را حاصل کار و کوشش خود می‌دانند، در زمینه اثرگذاری بر انگیزه تحصیلی فرزندان، در مقایسه با خانواده‌هایی که موفقیت را به شانس و اقبال نسبت می‌دهند موفق‌تر عمل می‌کنند. والدینی که بر نحوه دوست‌یابی فرزندان، میزان ساعتی که برای تماشای تلویزیون تخصیص می‌دهند و نوع فعالیت‌های فوق‌برنامه آنان نظارت می‌کنند، روی فرزندان خودکنترل بیشتری دارند و این خود در پیشرفت تحصیلی فرزندان مفید و موثر قرار می‌گیرد. انتظارات تحصیلی والدین بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی موثر است و نشان‌دهنده آن است که میزان نگرش مثبت و حمایتی که دانش‌آموزان در زمینه مسائل درسی از والدین دریافت می‌کنند همراه با ارزش و اعتباری که آن‌ها برای موفقیت تحصیلی فرزندان خود قائل می‌شوند در کنار آمال و آرزوهای منطقی آنان می‌تواند در شکل‌گیری و تکوین پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دخیل باشد. پالسون (۱۹۹۴) نیز در مطالعات خود گزارش کرد، نوجوانانی که والدین آن‌ها متوقع (درخواست‌کننده)، پاسخگو و متعهد و دخیل در امور تحصیلی آن‌ها بودند، احتمال بیشتری وجود داشت که از پیشرفت تحصیلی برخوردار باشند.

همان‌طور که نتایج همبستگی نشان داد؛ بین تعارض زناشویی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان همبستگی منفی و معنی‌دار وجود دارد. این یافته با یافته‌های کوپر مینیک، درال و آلوارز (۲۰۰۸)، دوپل و مارکیویکز (۲۰۰۵) همخوانی دارد. در همین زمینه، فورستنبرگ و تایتلر، (۱۹۹۴) نیز نشان دادند نوجوانانی که دچار تعارضات خانوادگی هستند بیشتر از نوجوانانی که در خانواده‌های منسجم

هستند مدرسه را رها می‌کنند (سونگ و همکاران، ۲۰۱۲). زمانی که والدین درگیر مشکلات عدیده‌ی خود هستند، علاوه بر این‌که زمان و انرژی لازم را برای برقراری ارتباط، تشویق و یاری‌رسانی به فرزندان ندارند، ادراک فرزندان نسبت به والدین، محیط خانواده و انسجام خانواده نیز از این تعارض تأثیر می‌پذیرد و احتمالاً باعث اختلال درک‌ش‌های درونی فرد نسبت به امور تحصیلی می‌شود (به نقل از عبادی و برون، ۱۳۹۲). خانواده‌هایی که تعارض کمتری دارند و به گونه‌ای رشد یافته‌اند که مسائل و کشمکش‌های زندگی خانوادگی را به‌خوبی مدیریت کرده و از جریان یافتن این مشکلات به درون روابط خانوادگی، روابط با اقوام و دوستان، روابط جنسی بین خودشان، روابط مالی و نوع ارتباط عاطفی‌شان جلوگیری می‌کنند و در کل تضاد و تعارض کمتری دارند، وقت و تمایل بیشتری هم برای پرداختن به فرزندان و تحصیل آن‌ها دارند در نتیجه خانواده‌هایی که تعارض زناشویی کمتری را تجربه می‌کنند، به‌طور مستقیم موجب پیشرفت تحصیلی فرزندان خود نیز می‌شوند. همچنین راتل، شرت کلیف، سربین، فیشر، استاک و شوارترمن (۲۰۱۱) در رابطه با عملکرد تحصیلی و سازگاری فردی و اجتماعی دانش‌آموزان، از آن‌ها خواستند مهم‌ترین عواملی که موجب افت تحصیلی در آن‌ها می‌شود را نام ببرند. نتایج حاکی از آن بود که از نظر دانش‌آموزان، خانواده مهم‌ترین عاملی است که در پیشرفت تحصیلی آن‌ها مؤثر است، به‌طوری‌که در حدود ۶۵٪ از دخترها و ۷۰٪ از پسرها افت تحصیلی خود را ناشی از عوامل مربوط به خانواده خود می‌دانستند.

در آخر لازم به ذکر است نتایج این پژوهش همانند هر پژوهش دیگری با محدودیت‌هایی همراه بود. اولین محدودیت این پژوهش این است که به‌صورت مقطعی و بر روی یک نمونه کوچک انجام گرفته است، از این‌رو، نیاز به انجام پژوهش‌های طولی جهت بررسی ابعاد خاص پیشرفت تحصیلی و ارتباط آن با مؤلفه‌های انگیزشی، آموزشی و تحصیلی دانش‌آموزان احساس می‌شود. محدودیت دیگر این پژوهش عدم کنترل متغیرهای تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی از جمله هوش، ادراک و باورهای آموزشی معلمان و عدم توجه به ساختار خانواده (جهت‌گیری جنسی والدین، خانواده‌های تک‌والدینی، میزان مشارکت والدین، جنسیت دانش‌آموزان) می‌باشد. از این‌رو، می‌توان در پژوهش‌های بعدی به هر یک از موارد مطرح‌شده توجه داشت. با توجه به این‌که خانواده رکن اصلی رشد همه‌جانبه دانش‌آموز می‌باشد، لذا اجرای تحقیقات بیشتر در زمینه تأثیر عوامل خانوادگی موثر بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ضرورت می‌یابد. پیشنهاد می‌شود از روش‌های دیگری مانند چک‌لیست برای بررسی انتظارات والدین استفاده شود. همچنین برای والدین و آگاه‌سازی آن‌ها از عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی فرزندان‌شان نشست‌هایی برگزار شود.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

Reference

- Abdi, R. (2017). The mediating role of achievement goal orientation in the relationship between perfectionism and academic performance. *Education and Evaluation Magazine*, 10(39), 53-68. (in Persian)
- Ahadi, S., & Hosni, M. (2015). Investigating the impact of socio-economic status and parents' academic expectations on students' academic success. *The third international conference on psychology, educational sciences and lifestyle*, Mashhad. (in Persian)
- Ajam, A. (2013). Clarifying the relationship between marital conflict and attitude to infidelity in marriage and its role in academic progress. *The first national conference on sustainable development in educational sciences and psychology, social and cultural studies*, Tehran. (in Persian)
- Azarbadkan, F., Asgari Ebrahimabad, M. (2018). The Prediction of Academic Procrastination on Self-handicapping and Academic Expectations Stress. *The Journal of New Thoughts on Education*, 14(3), 99-116. (in Persian)
- Barati, T., & Sanai, B. (2004). *scales measuring family and marriage*, Tehran: Publication Beast. (in Persian)
- Besharat, M. A., Azizi, K., Poursharifi, H. (2012). Relationship between Parental Perfectionism and Children's Perfectionism and Academic Achievement in a Sample of Iranian Families, *Psychological Research*, 14(2), 41-59. (in Persian)
- Bowen, G., Rose, R, Powers, J., & Glennie, E. (2008). The joint effects of with neighborhoods, peers, families on changes in the school success of middle school students. *Family Relations*, 57, 504-516.
- Christenson, S., Jane, C. (2003). *Parneeducation, website Dev Development Center for in Formetion technology impacts children*.
- Dibaj Froshany, F., Emamipour, F., & Mahmoodi G. (2009). The Relationship between marital satisfaction and parents' conflict tactics and their effect on children's academic achievement. *Journal of Psychological Research*, 1(1), 57-68. (in Persian)
- Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (2005). Parenting, marital Conflict and adjustment from early- to mid-Adolescence: mediated by adolescent attachment style? *Journal of Youth and Adolescence*. 34(2), 97-110.
- Davis-Kean, P. (2005). The influence of parent education and family income on child achievement: The indirect role of parental expectations and the home environment. *Journal of Family Psychology*, 19, 294-304.
- Ebadi, G., Borun, R. (2013). The Relationship between Marital Conflict and Parental Monitoring with Academic Motivation in First Graders of Ahwaz High Schools. *Biannual Journal of Applied Counseling*, 3(1), 35-50. (in Persian)
- Fang, S., Huang, J., Wu, S., Jin, M., Kim, Y., & Henrichsen, C. (2020). Family assets, parental expectation, and child educational achievement in China: A validation of mediation analyses. *Children and Youth Services Review*, 112, 104875.
- Fan, W., & Williams, W. (2010). The effects of parental involvement on students' academic self-efficacy, engagement and intrinsic motivation. *Educational Psychology*, 30 (1), 53-74.

- Faramarzi, Z., Jaafarinya, G., & Pasalarzadeh, H. (2019). Study of Marital Conflicts and its Effective Factors among Women Living in Bushehr City. *Social Science Quarterly*, 13(3), 41-54. (in Persian)
- Fincham, F. D., Grych, J. H., & Osborne, L. (1994). Does marital conflict cause child maladjustment? Directions and challenges for longitudinal research. *Journal of Family Psychology*, 8, 128-140.
- Gholami, S., & Ghaffari, M. (2017). Positive and Negative Perfectionism, and Academic Performance: Mediating Role of Identity Style and Identity Commitment. *Journal of Psychological Achievements*, 24(2), 117-136. (in Persian)
- Grolnick, W. S., Price, C. E., Beiswenger, K. L., & Sauck, C. C. (2007). Evaluative pressure in mothers: Effects of situation, maternal, and child characteristics on autonomy supportive versus controlling behavior. *Developmental Psychology*, 43(2), 991-1002.
- Grundy, A. M. (2005). Parental awareness as a mediator of the relationship between marital conflict and adolescent behavior conduct. Dissertation submitted to the Graduate School of the University of Notre Dame.
- Gohari, Z., Jamshidi, L., & Aminbidokhti, A. A. (2015). Identifying barriers to parental participation in primary schools in Semnan. *Quarterly Journal of Educational Planning Studies*, 4(7), 133-162. (in Persian)
- Hadi, M. (2016). Investigating the relationship between teachers' classroom management styles and students' self-regulation and academic progress. *Management and Entrepreneurship Studies*, 9(2), 225-234. (in Persian)
- Harrowell, I., Hollén, L., Lingam, R., & Emond, A. (2018). The impact of developmental coordination disorder on educational achievement in secondary school. *Research in developmental disabilities*, 72, 13-22.
- Hoge, D., Smit, E. & Crist, J. (1997). Four family process factors predicting academic achievement in sixth and seventh grade. *Educational Research Quarterly*, 21, 27.
- Kiamanesh, A., Seif drakhshande, S. (2007). Study of the relationship between perception of family and school backgrounds with academic achievement Secondary schoolchildren of high school students in Ardebil city. *Journal of psychology Tabriz University*, 2(6), 117-138. (in Persian)
- Khodavndlou, A., & Mollah Hosseini, F. (2019). Predicting children's academic motivation based on parents' perfectionism in the city of Qom in the academic year (2017-2018), The first national conference of cognitive science and education, Shiraz. (in Persian)
- Kuperminc, G., Darnell, A., & Alvarez, A. (2008). Parent involvement in the academic adjustment of Latino middle and high school youth: Teacher expectations and school belonging as mediators. *Journal of Adolescence*, 31, 469-483.
- Nusrat Nahooki, A., Darzadeh, M., & Dehwari, A. (2016). The effect of using descriptive evaluation tools on students' academic progress. *Studies in Psychology and Educational Sciences*, 5(2), 116-97. (in Persian)
- Paulson, S. (1994). Relations of parenting style and parental involvement with ninth-grade students' achievement. *Journal of Early Adolescence*, 14, 250-267.
- Rezaei, F., and Ohadi, H., Sharifi, H., & Karimi, Y. (2007). The relationship between parents' quality of life and school performance in Isfahan public elementary school students (2006-2007). *Knowledge and research in applied psychology*, 9(33), 131-148. (in Persian)

- Ruttle, P., Shirtcliff, E., Serbin, L., Fisher, D., Stack, D & . Schwartzman, A. (2011). Disentangling psychobiological mechanisms underlying internalizing and externalizing behaviors in youth. *Hormones and Behavior*, 59(1), 123-132.
- Shehni-Yailagh, M., Azizimehr, A., & Maktabi, G. (2014). The Causal Relationship between Covert and Overt Conflicts and School Performance, Mediated by Parent-Child Relationship, Antisocial Behavior and Withdrawal/Depression among High school Students. *Biannual Journal of Applied Counseling*, 3(2), 1-16. (in Persian)
- Song, C., Benin, M., & Glick, J. (2012). Dropping out of high school: The effects of family structure and family transitions. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53(1), 18-33.
- Sun, Y., & Li, Y. (2003). The distribution of the parents' marital disruption effect on adolescents' academic performance: An analysis of three-wave panel data. Paper submitted to the Annual Meeting of the American Sociological Society.
- Shirazi Zavaregh, R., Mohajeran, B., & Ghaleei, A. (2017). The Relationship of Teachers' Expectations and Students' Academic Achievement: the Mediating Role of Parents' Expectations and Parental Involvement. *New Thoughts on Education Faculty of Education and Psychology, Al-Zahra University*, 13(3), 229-250. (in Persian)
- Toston, LaShonda. (2013). Home and school factors and their influence on students' academic goal orientation and motivation. [ph. D thesis]. University of Southern California.
- Zhan, M. (2006). Assets, parental expectations and involvement and children's educational performance. *Children and Youth Services Review*, 28, 961-975.
- Wolters, Christopher A. (1994). Self regulated learning and college, students regulation of motivation. *Journal of Educational Psychology*, (90)2, 224-235.